Chin (Lai Zo)

Kum 2014 Kawlram Mipum le Innthawng Siar Kawlram Mipum Siar Thu thaw'n Pehparmi Thusuh le Lehnak pawl

ဤဘာသာပြန်ဆိုမှုများသည် အလွတ်သဘောပြန်ဆိုမှုများဖြစ်ပါသည်။ သေချာစွာ စိစစ်အတည်ပြုလိုပါက အောက်ဖော်ပြပါ ဝဘ်ဆိုဒ်တွင် လွှင့်တင်ထားသော မြန်မာ/အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ထုတ်ဝေမှုများနှင့် တိုက်ဆိုင်ကြည့်ရှုနိုင်ပါသည်။

http://www.dop.gov.mm/?p=4618

သို့မဟုတ်

http://countryoffice.unfpa.org/myanmar/2014/12/19/11162/toolkit/

Thu hramthok

Hih cauk fate hi kum 2014, Kawlram mipum le innthawng siar thaw'n pehparin mipi pawl in an suh tammi thusuhnak pawl lehnak pawl khawlkhawmmi a si. Thusuhmi pawl hi kum 2014 May thla ihsin thok, ramkulh le ramṭhen pawl ih mipum le innthawng siar ṭum ih ta an si. Thusuttu pawl lakah, biaknak le tlangpar miphun hotu, mibuur, ramṭuan party, pawlkom, veng le khua lam pawlkom, nubu le mino, bulpak, media, le Acozah lam upa pawl ti in kaa kipin an tel. Cu lawng a si hrih lo, Naypyitaw ih mipum siarnak zung rori ah feh in embassy upa, UN upa, media, sumpai bawmtu, ṭhansonak lam ih hnaṭuanpi pawlkom, INGO (NGO), le tlangpar miphun pawlkom ti in pawlkom hotu tampi in hnaṭuan daan a dotdot pawl an zoh ih an thlingthla cio. Cule, suh tammi thusuhnak pawl sungah Mipum Siar Hnaṭuan Ruahnak Petu Committee ih ruahnak pekmi le thusuhnak pawl khal an tel ve.

Ruah daan, hmuh daan, si daan bangaw lo, mi tampi umkhawmnak Kawlram hmun hrekkhat ah mipum siar ṭum ih lakmi thuhla pawl thaw'n pehparin zumlonak le ṭihphannak a um phahphah. Curuangah mipi pawl in an theihthiam, an zumngam, an cosantheinak dingah, le mipum siar ṭum ih lakmi thuhla pawl hman thei daan a dotdot theihtheinak dingah hi cauk fate hi bawmtu ding a si. Rampi in mipum siar ṭum ih hmuhsuakmi thuhla pawl a thansuaknak ding hnaṭuan khal ah bawmtu ṭha a si ding.

Mipum siar thu thaw'n pehparin thusuhmi tlangpi pawl

1. Ziang ruangah mipum siar a ṭul?

Leilung tlunih ram zate zikzik ah Acozah mipi pawl hrangah mipum um zat, nuntu khawsak, le umtlan daan thuhla felfai theihtheinak dingah mipum an siar ṭheu. Mipum cazin thunkel daan neimi ram malte lawng ah thuhla felfai an ngah cih ringring ih mipum siar a ṭul lo.

2. UNFPA timi ziang a si, mipum siar thu ah ziang ṭuanvo an la?

UNFPA (United Nations Population Fund) cu ram tampi ṭangkhawm in ṭhansonak lam tawlreltu pawlkom pakhat a si ih ram pakhat ih mipum (nu/pa) um zat thu le ci le kuang karhzainak lam thaw'n pehparmi harhdamnak hrangih bawmtu pawlkom a si. Mipum siar thu ah hnaṭuan daan siseh, a ṭul ah cun sumpai khal an bawm thotho.

3. Kawlram mipum siar ṭum ah sumpai ziang zat a cem?

Mipum siar ṭum ih cemmi sumpai zate cu American dollar in million (60) tluk a cem. Cazin felfai cekci cu hnaṭuan zate ṭheh tikah kan thei ding. Hi sumpai cemmi zate ngahnak cu Kawlram Acozah, ram hrekkhat ihsin bawmtu, le UNFPA pawl tla an si. Veng le khua lamih pawlkom le hruaitu pawl khal duhsaknak thaw'n mipi pawl lungfiang dingih theihternak lamah thatho zetin an rak ṭang ve cio.

4. Mipum siar hin ziang ṭhathnemnak in pe?

Mipum um zat felfai theih tikah mipi ṭhahnemtertu hnaṭuan, pursum leilawnnak hrangih sumhram phumnak, daan le duun ṭha neihtheinak, ṭhansonak hnaṭuan, le bomawknak hna pawl ṭuan ding tikah thusahcatnak

ṭhiṭha neihtheinak dingah a thupi zet. Cazin tuahmi pawl khal a felfai ih rinsantlak le hmantlak a si.

5. Mipum siar thu thaw'n pehparin siatnak le ṭihnunnak thusuak tampi um cingin ziang ruangah a ni ṭhawn cuang lo in March-April 2014 ah tuah a si?

Mipum siar hnaṭuan hi hnaṭuan tumpi a si ti lawng a si lo, ṭekhnge tampi telmi hna a si ih siatnak le ṭihnunnak umtheimi a si ko. Ahleicein kan ram vekih ramṭuan, zatlang nuncan khawsak le pursumnak thleng le remreromi ram hrangah ṭhathnemnak umtheimi a si. Kum 2012 cem lamah kaa kipin siatnak a umtheimi pawl zingzoinak tuah a si zo. Cu mi ih hmuhsuakmi vekin siatnak a umtheimi pawl cu hniksak mipum siar ṭum ah ram sung ram leng ih thlingthlatu pawl in hniksaknak an tuah. Cu hnuah mipum siar timtuahawknak ah thlingthlatu pawl ih ruahnak pekmi pawl thaw'n siatnak a suaktheimi thu pawl ralrin ding daan pawl timtuahawknak a um.

Mipum siar hna hi a ni khiahciami kum 2014 ah kan ṭuan le ziang ṭhathnemnak le siatnak a um thei, a si lo le a ni ṭhawn ruangah ziang ṭhathnemnak le siatnak a um thei timi pawl khal thlingthlak ṭheh a si zo. Rampi in thleng le rem dingih a tawlrelreromi remdaihnak thu, ramṭuan, zatlang nun, pursum leilawnnak hrangih a ṭulmi thusahcatnak a tuah tikah a hngetkhohmi le rintlakmi thuhla parah hrambun a ṭul. Tu hrawngih hmanmi thuhla pawl cu a liam cia kum 30, kum 1993 mipum siar ṭum ta a si tikah tui' san ram ṭhansonak hrangih hman dingah rinsan a tlak nawn lo ih hman theihlomi a um. Cuhleiah kum 2015 hrilawknak le cozah thar din ding caan ah

mipum cazin siarnak felfai a um lo a si le hriltharmi ram hruaitu ding pawl in zohṭhim ding, hram bun ding thuhla felfai le ṭhiṭha nei lo in rampi hruainak ah khua an khan a ṭul ding. Cun, hrilawk hlan kum khat duh ih mipum siar hi ram tampi in an tuahvemi sanman hna a si fawn. Cuhleiah mipum siar ṭum ih lakmi thuhla pawl hi hrilawknak timtuah tikah bawmtu ṭha a si ding ih vote um zat cazin a dik le dik lo kilvenawknak ding khal ah hman a theih ding. Mipum siar cazin sungah district pakhat ciar ih vote pe thei cin mipum um zat a lang ṭheh ding. Cu mi cu hrilawknak ah vote fir um lo dingin (lo le) a fir um khal le theihtheinak dingih kilvengtu pakhat a si fawn ding.

Cu vek ṭhiamṭhiam in hrilawknak hotu pawl le party cio khal in district pakhat sungih vote petheitu um zat an thei cia thei ding. Vote thlaknak ding ramṭhen pakhat sungah vote kuang ziang zat kan hung ding, vote petu pawl zalong zetih umtheinak hmun remciatheinak, vote siar tikah party palai ziang zat a ṭul ding ti theihciatheinak, a ṭulmi training tuah in hrilawk a hlawhtlinnak dingih timtuahnak pawl hrangah a ṭhahnem zet ding.

Mipum siar nikhiah kan ṭhawn ah cun a tlunih tuahdingmi pawl ṭhawn ṭheh an ṭul ding. Hrilawknak hrangih timtuahawknak le hlawhtlintheinak ding hrangah caan a mal ding lawng si lo in hriltharmi Acozah in rampi hruainak hrangah rinsan tlaklomi thuhla pawl parah hram bun in khua a khan a ṭul ding. Hi thu pawl ruatṭha phah in kum 2014 ah mipum siar dingin siseh, harsatnak le remcanlonak a maltheinak ding khal ruat phah ih ṭuan dingah thu sahcat a si.

Thu harsa maltheinak dingih timtuahawknak ah kum 2013 kum lai hrawng ihsin thok, ramṭuan party pawl, INGO (NGO), le tlangpar miphun hriamhrei kai pawl thaw'n tonawknak a um. Naypyitaw ih mipum siar thu hmeltheihnak tuah hnu, kum 2014 March ni (2) ah ramṭuan, remdaihnak, le tlangpar miphun hotu pawl ti in mi (126) le Mi Lutsuak Kilvennak le Mipum Zohfelnak zung upa pawl tongaw in mipum siar timtuahawknak thu an relkhawm. Hi pawl lakin a hrekkhat cu Acozah thaw'n remdaihnak taktak tuah hrih lo hman hai seh la,

mipum siar dingin an lungkim. Anmah te cazin an ram sungah an la ih mipum siar thusuhnak ca pawl khal cazin an lak ṭheh in zung ah an kuatsal. Mipum siar thu ah buainak a um lo ti lawng hman a si lo, pawlkom pakhat le pakhat karlakah zumawknak a karh ih hna ṭuantlangduhnak sangka khal a ong sawn riangri.

6. Thu pakhatkhat hrang ṭhencatnak le hnaṭuan tumtah tumpi tawlrelnak dingah mipum siar hi ziang tlukin ṭhathnemnak a nei ding?

Kum 2014 mipum le innthawng siar cazin cu rampi dinhmun ih zohṭhimtlak cazin tuah daan um thei dingin hram ṭohtu a si. Hi mipum cazin hi ṭhansonak lam hna, harhdamnak, fimthiamnak, tidai thiang ngahtheinak, inn le lo, le zatlang nun tuahṭhatnak dingih ṭulmi thuhla pawl a suahpi.

Ṭhimnakah: Hniksak mipum siar cazin sungah mipum um daan phun dang zet a um. Hi mi sungah kum 15-19 karlak mipum hi a mal cuang, nauhak mipum a ṭumsuk, a cem cia kum 15 dinhmun hnakin mipum karhzai daan a ṭum ruangah a si. Hi thu cu hmuhsaknak kuang (1) le (2) sungah kum tin nausuak um zat um daan a lang thluh. Cu lakah kum 15-29 karlak mipum hi an tam zet. Cu mi in pursum leilawnnak ṭhansoter, kaa kipih relkhawmnak, le sumhram phum ding a ṭul zia a langter.

Kuang 1: Mipum karh le ṭum hmuhnak- 2007 **Mipum karh le ṭum hmuhnak-2013**

Nu **Pa** **Nu** **Pa**

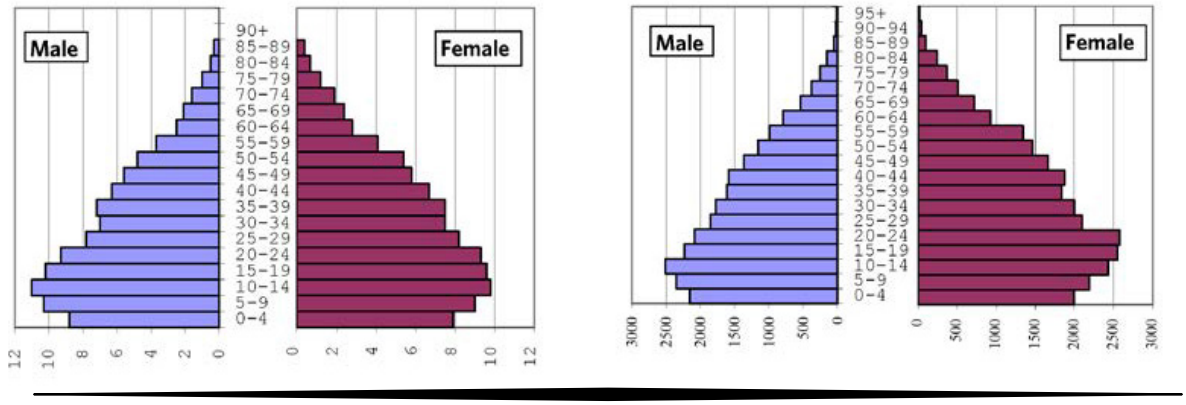

Hi kum 15-19 karlak pawl hi hnaṭuan thei an si zo ruangah hnaṭuantu mipum an tam ih cawm cop mipum a ṭum. Hi vek dinhmun theihfiang tikah eitu mipum ih zirin pursumnak lamah thilri ziang zat tuahsuak a ṭul ih ziang zat khawl a ṭul timi dinhmun fiang (demographic bonus) a lang thei. Hi vek caan ah hnaṭuantu ṭha tampi suak thei dingih zirhawknak, tuahsuakmi tam dingih theih le thiamnak karhter ti pawl hi rampi in tha a pek a ṭul. Cun, hnaṭuan thei mipum zat ih zir in hnaṭuantheinak lamzin tuahsak khal a ṭul fawn. Hi vek pawl tuahsuaktheinak dingah mipum siar cazin ih lakngahmi thuhla pawl an thupi tuk thlang. Rampi khal in ṭhukṭhun lo in hnaṭuan a thok ve a ṭul. Taktak ah cun a cem cia kum (10) lai ihsin an ṭuan rero zo na'n rinsantlak le a felfaimi thuhla a um lo tikah thungai thlak ih ṭuannak ding ih ṭulmi zingzoinak le thlingthlaknak ngaingai a rak um thei lo.

Mipum siar cazin lakmi thuhla thaw'n pehparmi thusuhnak pawl

7. Lakmi thuhla pawl hi mipi theih dingin a suak ngaingai pei maw?

Mipum siar cazin ih lakmi thuhla famkim cu ṭhen thum ah ṭhen tahratin thansuak ding a si pei. Hmaiṭhi thuthan ca cu August 2014 ah caan khiah cia

vekin a suak zo ih thuthan pitling ca cu May 2015 ah thansuak dingah le zohfel thlingthlak dingah a ṭulmi thuhla pawl cu 2015 kum cem lam (lo le) 2016 kum thok lamah a suak leh ding. Tu tiangah (November 2014) cun mipum siar hnaṭuan hi caan khiahmi vekin hnaṭuan a feh ko.

8. Mipum siar cazin lakmi thuhla pawl in dinhmun fumfe nei lo pawl a humhim thei pei maw?

Mipum siar cazin lakmi thuhla pawl hi zaraan pawl ih hnonmi pawl siseh, ṭulsammi nei tam bik pawl khal siseh, cu pawl humhimnak hrangih bawmtu an si thei. Khur le ram bangawklonak lawng si lo in zatlang nun le pursumnak lam bangawklonak pawl khal a um thei. Cazin lakmi thuhla pawl hi zo cekci ih thulehmi a si ti vek pawl theih thei a si lo ruangah mi pahnihkhat ih harsatnak humhim ding ti cu a ngah lo. Asina'n mibuur/pawlkom pakhatkhat hrangah simaw, cu vek a dang mibuur/pawlkom hrangah simaw, danawknak thu phunphun a um ti vek pawl cu a lang thei ding. Cun, hmun pakhatkhat ah hnaṭuan tumtah tumpi pakhat a suak ding ih kiangkap ummi pawl hrangih siatnak suahpitu ding a si ah cun mipum cazin ih um vekin mi ziang zat a siatsuah thei ding ti thuhla fiang a lang thei ding ih a ṭul daan ih zirin mipi pawl in humhimnak an ngah thei ding.

9. Innsang ciar ih sum lutsuak dinhmun suhmi thuhla pawl ih ṭhathnemnak ziang a si?

Mipum siar thusuhnak pawl hi zo in cu vek kha vek cekci in a let ti cu theih a theih lo. Innsang ciar ih sum lutsuak um daan theih a si tikah a kiangkap ih ummi pawl ih inn le lo, zatlang nun cangvaih daan thu thaw'n pehawmi thuhla pawl le nuncan khawsak a san le niam khal kan thei thei. Cu vek theihtheinak ihsin farah zonzai mal dingih hnaṭuan kan khaisan thei ding vekin mipi pawl ih ṭulsamnak ngaingai famkim zetih bawm thei dingin khawkhan khal a ol ding.

10. Mipum siar cazin le hmatpungṭin card pehparawknak a um maw?

Pehparawknak ziang hman a um lo. Mipum siar cazin cun zo vek minung a si ti lam a hoi lo, mipum ziang zat ti theihnak lawng a si.

11. Mipum siar cazin lakmi thuhla pawl tuahfel ṭheh in ziang tikah thu than ding a si pei?

Hmaiṭhi thuthan ca cu August 2014 ah thansuak a si zo. Hi thuthan ca sungah ramkulh/ramṭhen, district, le pengṭhen ciar ih nu/pa um zat a tel. Hi pawl hi cazin latu pawl le cazin cektu pawl ih tuahmi cazin laknak hmunṭhen cazin pumhlum ihsin ngahmi pawl an si.

Thuthan ca veihnihnak cu kum 2015 may thla (lo le) June thla ah thansuak ding a si ih hi thuthan ca sungah cun mipum, kum, nu/pa thu, harhdamnak, fimthiamnak, ṭontaihnak, inn le lo um daan, le a dang mipum le nunkhawsak thaw'n pehparmi khihhmuhnak pawl a tel.

12. Kum 2015 May thla (lo le) June thla aveihnihnak thuthan a suak tikah thuhla hrekkhat pawl ziang ruangah a tel lo. Thusuhnak ca pawl computer in zukkhum an si fawn ih ziang ruangah thuhla hrekkhat pawl nan thansuak thei lo?

Thusuh lehnak ca hrekkhat cu kut in nganmi an si tikah computer ih siartheilomi a um. Cu vek pawl cu code nambat peksal a ṭul. Computer Operator pawl in thuhla pawl computer sungih khum a ṭul ruangah can tampi cem a ṭul lai. Hi thuhla pawl cu kum 2015 cem lam (lo le) kum 2016 kum thok lam lawng ah a suak thei ding ti ah ruahsannak a um.

13. Ram dang ih um sung khat pawl hrangah teh cazin lakmi thuhla pawl a ṭhahnem pei maw?

Mipum siar laiah ram sungih ummi pawl lawng siar an si ih ram leng ih ummi sung khat unau pawl siartel an si lo. Ram pakhat in a rammi paziat ram dang

ah an um ti a thei a si le rampi ṭhansonak hrangah ziang hrampi kan ṭul timi theihnak ding hrangah a thupi ngaingai. Ram pakhat le pakhat sumtuah kahtlangawknak (lo le) ni khatkhat ah rampi ih ṭulmi mithiam sang dinhmun ih an kirsaltheinak ding ti in ṭhathnemnak a um thei.

14. Lakmi thuhla pawl hi ziang ruangah an felfai ih rinsan an tlak kan ti thei?

Mipum siar hnaṭuan thu ah a ṭha thei bik ih zuamnak hnaṭuan daan tampi a tel. Cazin latu pakhat ih comi hmunṭhen pakhat sungah innthawng 100-150 karlak a um ih hmun hlatdeuhnak ah cun cu hnak khal in a mal. Cazin laknak ding hmun ṭhen tikah khal a cekci ih tuah a si. Innthawng siar thuah (lo le) siar hrelh ti um lo dingin khal felfai te'n tuah a si. Cazin latu pawl khal training ong rinsantlak hlir an si. Hril tikah khal cazin laknak ding hmun minung hril an si ih anmai' nunphung le ṭong khal ṭha zetih theitu a si ding. Cazin latu pawl cu thusuhnak ca sungih thusuhnak pawl theifel dingah siseh, thusuhmi pawl a lettu pawl in an theifiang maw fiang lo thlir daan siseh, theih olnak dingah thusuh daan her thiam dingin siseh, zirhmi an si. Cazin cektu pawl cu cazin latu pawl ih lakmi thusuhnak sualmi pawl an ceksal ih an remsak cih. Mipum siar committee pawl khal mipi pawl in thu fiangfai ih an theihnak dingah khawkhan lairelnak lam ṭuanvo an rak la ve. Tlamtling ih rinsantlak mipum siar cazin si dingah cun timtuahawknak ṭhat le ṭhat lo parah a ṭhumaw. Thusuhnak ca tuah ihsin thok, cazin latu ding pawl training pek, hmunṭhen tuah, hniksak mipum siar, thusuh daan, le cazin felfai tuah ti pawl an tel. Hniksak mipum siar ih hmuhsuakmi pawl zoh in thusuhnak ca pawl remṭhat, mipum siar daan, le cazin tuah ti pawl ṭha deuh dingin remṭhatnak pawl a tel.

Hi hnaṭuan hi ram dang ihsin hnaṭuan thiam pawl ih lam hmuhsaknak, hnaṭuan thok ngaingai tikah san kan man maw man lo ti hniksakawknak pawl tla a um. Acozah ih dilnak vekin kum 2013 thok lamah mithiam (15) telmi leitlun huap thiamnak lam bawmtu (ITAB) a ding. ITBA ih hnaṭuan cu mipum

siar hnaṭuan bawmtu a si. Training cabu pawl, zir bawmtu thilri pawl, ram zuk hmunṭhen tuah daan pawl mi bang dingin a tuahsak.

Ram sung ram leng ihsin mi (46) telmi thlingthlatu pawl cu mipum siar cazin lak sung hmuahhmuah hmun tin ah thlingthla dingin an feh ve. Thlingthlatu pawl in cazin latu pawl ih thusuh daan, ziang vek thu an sut ti pawl an hminsin ih thuthan ca an tuah. Cu pawl cu mipi theihhngan ah ca in a suak ṭheh zo. Tu tiangih hmuhsuakmi vek a si le Kawlram ih mipum siar cazin lak hnaṭuan cu lamzin dik a zawh thei ih hmuhsuakmi thuhla pawl khal rinsantlak in a ṭha ding.

Cule, thusuhnak ca sungih thuhla pawl zate tuahfel ṭheh tikah mipum siar cazin lakmi thuhla pawl zohfelnak a um ding. A sungum thu pawl thuhla a pehparaw thluh maw ti pawl zohfel hnuah hmun dang in ngahtheimi thuhla pawl thaw'n talhton cekfelnak a um leh ding.

15. Kum 2015 hrilawk ih vote cazin tuahnak dingah mipum siar cazin lakmi thuhla pawl hman ding an si maw?

Hman a theih lo ding. Vote cazin ah cun vote petheitu pawl cazin lawng an lang ding. Zo vek an si ti khal kan thei lo, thupte ih retṭhatdingmi mipum siar cazin ih bulpak thuhla pawl in vote cazin tuah a theih lo. Asina'n mipum siar cazin thuhla pawl in hrilawknak ṭha zet dingih kilvennak dingah cun hman a theih. Cun, hrilawknak hrangih timtuahnak (ṭhimnakah: vote thlaknak hmun um zat le ṭuanvo nei um zat) ah bawmtu ṭha a si thei.

16. Mipum siar cazin lakmi pawl in PR hrangah a bawm thei pei maw?

Bawm thei lo ding. PR vote um daan cu party pawl in anmah ngahmi vote tammal parah bunaw in palai siar a si ih ramṭhen pakhat ih ummi mipum tammal thaw'n zoh a si lo ih mipum siar cazin thaw'n a pehaw lo. Mipum siar cazin lakmi pawl cu ziang vek vote pek daan phun an hmang a si khal le lam ṭang nei ih bawmtu ding a si lo.

17. Kum 2008 ih Rampi daan tuahmi mipi lungkimpinak lak ṭum ah Kawlram mipum zate million (57) a kim ti ah kan thei. Kum 2014 hmaiṭhi mipum siar cazin vek a si le million (51) tluk lawng a si, ziang ruangah a si pei?

Mipi pawl ih theihṭulmi pakhat cu kum 2014 mipum siar hlanih thanmi mipum zat cu kum 1983 ih mipum siar cazin zat parah hrambunmi a si. Kha hnuih a thlengawmi, nausuak, mithi, mivai le ṭhawn um daan pawl zoh ih zumhmang mipum zat a si, ti hi a si. Mipi duhnak lak ṭum ih thanmi mipum zat cu vote petu zate lawng an si. Ram dang ih um pawl mipum zat khal a tel. Asina'n a tu ih hniksak mipum siar le a dang ngahmi thu vek a si le a cem cia kum (15) sungah innsang ciar ah nausuak mipum a ṭumsuk ti a lang. Mipum ṭhan kel in tampi an ṭhang ding ti in zumhmang ih mipum rak siarmi a si ih a taktak ah le a ṭhangcak nawn lo tikah zumhmang siarmi le a taktak a thlauawktuknak a si.

Kum 2015 May thla ah thuthan pitling ca a suak ding ih ahlan zumhmang mipum le a ngaingai ih ummi mipum danawknak felfai kan thei thei ding. Asina'n kum 2014 ih hmaiṭhi mipum siar ih mipum um zat hi ahlan mipum a ṭhancak lai vek si lo in fiang zetin mipum a ṭumsuk ti kan thei ding. Tui' ṭum cu ram dang ummi pawl siartel nawn lo in ram sungih umngaingaitu pawl lawng siar an si.

Mipum siar hnaṭuan ih teltu pawl ih dinhmun pawl

18. Lakmi thuhla pawl thansuak tikah nunau pawl teltheinak dingah ziang ti'n kan tuah ding?

Mipum siar cazin lak sung hmuahhmuah ah hin nunau pawl an thupi ngaingai, cazin latu tam sawn cu nunau an si. Nu lam pawlkom tampi cu mipum siar thu ah an telnak a tampi. Mipum siar ruahnak petu committee (NAC) sungtel khal an um. Lakmi thuhla pawl a suak tikah nu pawlkom pawl in mipum siar ih manhlatnak mipi theih dingin thandarhtu si ding tla a thupi zet. Cun, lakmi thuhla pawl hmang tahratin daan le duun tuahnak dingah ruahnak pe in simaw, ṭhansonak hna ṭuan tikah khal bawmtu si zuam cio dingah a thupi ngaingai. Mipum siar cazin lakmi thuhla pawl hi nunau pawl ih harhdamnak, nauhrin zat, fimthiamnak, le hnaṭuan thu pawl ti in ram sungih nunau pawl ih dinhmun a langter thei.

19. Veng le khua mipi pawl ih dinmi pawlkom pawl ziang vek hnaṭuan pawl ah an tel thei?

Mai' khua le ram ih rinsanmi, mipi pawl ih dinmi pawlkom le hruaitu pawl in mipum siar ih tumtah le a sungih telmi thuhla pawl mipi pawl an fiangtheinak dingih simtu dingah an tel thei. Khat lamah mipum siar cazin lakmi pawl hi khua le ram hruaitu pawl ih hnaṭuan a ṭhattheinak dingih bawmtu an si thei ve. Cun, a ṭulhleicenak hmun pawl ih hnaṭuantheinak hrangah bawmtu a si ding ih tlun lam uktu pawl thaw'n nelaw zetih relkhawm ding thuhram khal a suahpi ding a si.

Mipum siar thusuhmi pawl lakih hmuhtonmi pawl

20. Cazin latu in ziang ruangah thusuhnak (41) zate'n an sut lo?

Thusuhnak zate sungah nunau pawl hrang lawng (lo le) kum tammal ih zir in suhdingmi tla a um. Hrekkhat thusuhnak pawl cu a si, si lo timi parah zoh in suhbet ṭul le ṭul lo a um. Cu vek pawl ruangah thusuhnak (41) zate'n suh a ṭullonak a si. Ṭhimnakah: naute thihhloh thu a si ah cun nunau kum 15-49 karlak pawl lawng suhdingmi an si.

21. Biaknak hruaitu pawl le phungki/pastor pawl siartel an si maw?

Mi hmuahhmuah in March thla ni (29) zaan ih an thlennak hmun cio ah siartel an si. Phungki tlawng, ralkap umnak, le thawnginn ti vek pawl ah cun zate suhmi thusuhnak hrekkhat pawl suh a theih lo. Ṭhimnakah: innkhan ziang zat a um ti vek pawl suh a ngah lo. Mi hmuahhmuah suhtheimi thusuhnak pawl lawng sut in cazin lak an si ve.

22. Hnaṭuannak hmun/tlawngkainak hmun ih riak pawl hi inn lam um pawl in an hrangah thusuhnak an rak lehsak zo a si le mai' umnak mipum siar ah tel nawn lo ding a si pei maw?

Mi pakhat cu vei hnih mipum siar ding a si lo. A taktak ah cun mipum siar ni/zaan ih kan umnak hmun ah siar ding a si. Hnaṭuannak/tlawngkainak ih riakmi kan si ah cun kan riahnak hmun ah siartel ding kan si, inn lamih siartel ding a si lo, cazin a thuah pang thei. Hi vek siarthuah ti hi a um thei zet na'n mipum million tel siar a si tikah mipum cazin felfailonak tiang cu a suahpi tuk lem lo.

23. Innsang tin ah hawi bang lo an um le um lo thu ziang ruangah suh a ṭul?

Mipum siar cazin ih lakmi hawi bang lo thuhla hi hawi bang lo kilkhawinak ding hrangah rampi in a tawlrel duh tikah hnaṭuan ding daan thiamtheinak ding bawmtu an si.

24. A cem cia kum khat sungih innsang mithi zat thu ziang ruangah suh a ṭul?

Innsang tin ih thihlo um daan theih tikah rampum huap in hmun kip ah thihlo um daan ziang vek a si ih hmun khat le hmun khat ziang tluk an thlauaw ti pawl kha mipum lam zohthiamtu pawl in an tuah thei ding. Ahleicein harhdamnak lam tawlrelnak hrangah a thupi ngaingai. Hmun hrekkhat ah cun nunphung ruangah hi vek thu suhtheilonak a um thei. Hi vek hmun hnihkhat

um hman seh la mipum lam zohthiamtu pawl in zumhmang ih tuah daan an thiam ruangah thihlo um daan dik te'n tuahtheinak lam a um thotho. Curuangah rinsantlak mipum cazin a suak thei ko.

25. Cazin latu pawl hi ziang ruangah saya/ma pawl lawnglawng an si, ziang thuhla zoh in so hril an si?

Cazin latu pawl hi fimthiamnak tawkfang nei ih ṭongkam thiam tla a ṭul. Hi sinak pawl cu saya/mah pawl in an nei cia. Thusuhnak dik le fiang ih suh thei a ṭul ih ziang thusuhnak hi theihsual a theih, suhsal a ṭul maw ṭul lo ti thei ih ruahfel thei a ṭul. Curuangah ram tampi ah saya/ma pawl hi mipum siar bawmtu ding ih hrilhleicemi pawl an si. Cun, hna an ṭuannak hmun ih mipi pawl khal in an zum ih an rinsan, an umnak hmun ih ṭong khal an thiam ruangah thuhla ṭhaṭha latu dingah san an tlai ngaingai.

26. Cazin latu pawl in ziang ruangah khedan an hmang, thusuh lehnak pawl anmah te an rem lo ding ti ngam ding a si pei maw?

Leitlun pumpi in a hmanmi a si. Lakmi thuhla pawl zukkhum dingah cun thusuhnak ca pawl an thianfai a ṭul. Thusuh lehmi pawl ngan tikah khal ngannak ding hmun ih nganngahlomi le ngansualmi rori khal a um thei. Ballpen ti vek hman tikah a sual phiahfaisal a har. Thu suhsal cu a theih na'n cahnah heu le paisa heu in a thlun. Cazin latu pawl khal mah khua le ram cio a si tikah mipi an neel ih an ṭong le nunphung khal theiciatu hlir a si.

Cuhleiah lakmi thuhla pawl hmuahhmuah siatsuah ding tlak in a fiangmi palhnak pawl theitheitu thiamnak nei, thlingthlatu pawl khal an um. Cun, kum sawm tel ih thlingthlakzomi a si ruangah lakmi thuhla pawl ih um daan ziang vek tiang a sual ih a ṭha thei ti khal theih thei a si. Hi vek pawl fimthiamnak a um zo ruangah mipum siar cazin lakmi pawl hi an fel ih rintlak an si ko. A dang thiamnak thaw'n khal zohfel a theih ko.

27. Cun, mipum siar cazin lakmi thuhla pawl hi phuandarh ding a si lo, thuthup ih ret ding ti a si fawn ih ziang ruangah cazin latu pawl innsang tin ah hmin zate an sut?

Hmin theih hi cazin latu pawl hrangah cun hnaṭuan a olter. Zo a si ih ziang vek a si ti theihnak ding si lo in innsang mipum tamnak tla ah cun cazin latu pawl hrangah zo ih kum, cathiam dinhmun ti vek pawl thleidannak ah a ṭhahnem zet. Lakmi thuhla pawl zohsal tikah hmin a tel cih cuang lo. Computer file sungih ret tikah khal hmin a tel lo. Mi ih theih phan ding a um lo.

28. Computer le zukkhumnak cet (Scanner) pawl cu mipum siar cazin lakmi thuhla zohfelnak ih hman dingah ziang ti'n hril a si?

UNFPA hi bawmtu bik a si ih ram kip ah zo in a ṭha bik ṭuanvo a la thei ding timi zuamawknak thu (tender) an than. A siat/ṭhat le thiamnak sang hmang ih tuahmi cet thilri zuartu ram kip ih company pohpoh in zuamnak ca an thunlut thei. A man, training pekdingmi ih siat/ṭhat, bom thei ding zat tammal parah zoh in an hril. Cun, cet a siat pang tikih rem thei daan parah khal zohtel a si. Khui tawk ram ih tuahmi cet a si ti cu a thupi lem lo.

29. Hriamhrei kai tlangpar miphun pawl umnak ram mipum teh siartel an si maw?

Acozah le hriamhrei kai pawl relkhawm in anmai' umnak hmun ih cazin la dingin lungkimtlangnak a um. Humhimawknak lam thu ruangah cazin laktheilonak hmun hrekkhat malte cu a um. Cazin laktheilonak hmun pawl khal fiang te'n a lang ko. Ram pumpuluk huap in kan zoh a si le zatek (98%) tluk cu cazin laktheinak hmun a si.

30. Ram leng ih ummi pawl le hnaṭuan vaktawi pawl teh cazin siartel an si maw?

Mipum siar nikhiah ni zaan ah ram sungih a ummi hmuahhmuah cu zo vek an si khal le cazin lak an si. Ram leng ih um pawl cu theihpimi an si ah si lo ah an tel lo lawlaw.

31. Kum 2013 ih hniksak mipum siar cazin lakmi cu ziang tluk in a ṭhahnem?

Mipum siarpi ngaingai thok hlan, kum khat duh ah ṭong, nunphung bangawlomi hmun, bangawklonak tampi umnak hmun hril in hniksak mipum siar hmaisa ṭheu a si. Hi vek tuah tikah harsatnak umtheimi thu pawl a hmusuak cia thei. Cule, anmah thaw'n remawmi thusuhnak, cazin laknak hmunṭhen ah innsang an tel thluh maw thluh lo ti vek zoh sung a theih. Hniksak mipum siarnak ihsin cazin latu pawl training pekbet ṭul le ṭul lo thu, thu suh tikih hmanmi ṭong rem daan ti pawl zirsalnak ah a ṭha. Zirngahmi thuhla parah zoh in mipi simfiangnak hrangah khal hman theih a si. Rampi sungah hniksak mipum siar cu pengṭhen (20) le innthawng (5000) tluk ah tuah a si.

Tlangpar miphun pawl le biaknak thaw'n pehparmi thusuhnak pawl

32. Cazin vek a si le tlangpar miphun (135) an um. Hi thu hi tlangpar miphun pawl umnak pawl ah lungkimmi ngaingai a si lo ti le a dik ngaingai mi cazin a si lo ti ah an ti ruri. Cun, cazin sungih telmi miphun umnak zawn ah dik te'n a tel lo le ziang ti'n kan tuah ding? Cun, miphun hmin a dik lo (lo le) thusuh lettu pawl in dik te'n an let lo a si le ramkulh/ramṭhen pawl ah mah le tlangpar miphun tlangtlatu vunzi an hril tikah ziang ti'n an tuah ding?

Tlangpar miphun (135) an um timi hi mi tin in an cosang lo, an theihpilomi cazin a si timi cu zapi theih a si. Acozah lam khal in mipi pawl hi ziang miphun sungah an tel timi thufelfai tawlrelsak an ṭul ti khal theih cio a si. Tlangpar miphun hruaitu pawl thaw'n ṭuantlang in miphun (135) timi cu rem ṭul le rem (lo le) mipi ih cosan le pommi si ding tiangih tawlrel ding a si. Hi thu ah tlangpar miphun palai pawl thaw'n tongaw ih lungkim ko tawlrel hnuah hluttaw ah hnemhngetdingmi a si.

Mipum siar cazin cu hi vek thu relfelnak ding hrangah cun a si lo. Pomtlak a si lo hman ah tlangpar miphun um zat thu langsuaktertu men a si sawn.

Cule, hi vek pomtlaklomi thu a um tikah relfel ṭulmi thu ziang a um ti langtertu lawng si lo in relfelnak ding lamzin ṭha hawltheinak ding lam hmuhtu a si. Taktak ti ah cun mipum siar cazin lakmi thuhla pawl hi neh hnuih relfel ṭulmi le hi vek thu pawl thaw'n pehawknak a um lo.

Mipum siar laiah thusuh lettu pawl in mah le miphun hmin an simmi vekih lak le hminsin lawng a si. Ziang miphun sungah kan tel timi cu thusuhnak ca sungih ummi vekin mai' sinak zawn ih nganlut a si ko. Cun, mah miphun tlangtlatu vunzi ih tawlrel ṭulmi a um khal le thusuhnak lettu pawl ih miphun hmin an pekawknak parin zoh ding a si. Hi vek thu harsa a um tikah relrem thei dingih zuam ṭulmi a si.

Kawlram Acozah in tlangpar miphun hmin pawl thaw'n pehparmi thusuhnak a tuah tikah Kawlram daanpi hrambun ih neihciami cazin cu miphun (135) lawng an si. Ni khatkhat ah cazin thar a suak thei ding a si le mipum siar cazin sungah a thar vekin tuah leh ding a si pei.

Veithumnak mipum siar cazin thansuak caan ah remmi cazin (lo le) cazin thar a suak thei hrih lo a si khal le tlangpar miphun pawl ih lungkim thei ding tiang reltlangnak khal tuah theih a si. Hluttaw khal in nemhnget thei ding caan a thlen tiang hngak in thansuak leh thei thil khal a si.

33. Biaknak le tlangpar miphun pawl thu thaw'n pehparmi thuhla pawl cu ramkulh, ramṭhen, district, pengṭhen, le khawte thleng tiang thansuak dingah zo in ziang ti'n thu a relcat?

Lakmi thuhla pawl sungihsin thantlak thu pohpoh cu thansuak ding an si. A hrek thuhla pawl cu tumtah tumpi le ṭhanso tawlrelnak dingah khawte dinhmun tiang cipciar ih theih ṭul a um ih ramkulh, ramṭhen, le district tiang lawng theih ṭul dinhmun ti in a um ve. Ṭimnakah: tidai, meisa, taksa thianhlimnak thu thaw'n pehparmi thuhla pawl cu khawte dinhmun tiang kan thei a si le a ṭulnak ih bomawknak ding hrangah an ṭhahnem.

Biaknak lam thaw'n pehparmi thuhla pawl cu ziang dinhmun tiang than theih a si timi cu Acozah lam in a relcat leh ding.

34. Mipum siar cazin lak tikah ziang ruangah thisenrawi (kahpia) pawl hrangah code nambat tuahsak an ṭul?

Mipum siar timi cu tlangpar miphun pawl zo miphun an si ti nemhngetnak (lo le) anmah pawl code nambat pe dingin tuahmi a si lo ti cu theih hmaisa a ṭul. Hi ti a si na'n mi tampi in nui' lam miphun lam an pom duh maw, pa lam miphun an pom duh sawn ti vek pawl an simfiang ciamco ṭheu. Hi vek thu a um thei ti thei cia in mah le mah thisenrawi (kahpia) sinak a langfiangter duhtu pawl cu tlangpar miphun (135) sungah tel lo in "a dang" (code nambat 914) ti ih langter dingin Acozah in a tuahsak.

Cun, code nambat pekmi sung hman ah thisenrawi miphun a sinak felfai zoihnit ṭulbet lai hman an um. Computer operator ih mipum siar cazin thun hlanah hi hna pawl tuahfel ta a si ih caan a heu thei zet. Curuangah kum 2015 cem lam (lo le) kum 2016 thok lamih veithumnak thuthan ca a suak caan ah tlangpar miphun pawl cazin felfai a suahtheihrihlonak a si. A cangtheimi cu thisenrawi (kahpia) miphun sinak langfiangtertu code nambat tampi a suak ciamco thei. Hi vek thu pawl in caan tampi a cemter. Curuangah kum 2015 May thla ih suakdingmi thuthan pitling ca ah hi vek thuhla pawl a teltheihrihlonak a si.

Mipum siar cazin in tlangpar miphun hmin thar, thisenrawi (kahpia) tlangpar miphun tampi an suak a si le kan ram sungah tlangpar miphun pawl ih suahsem daan thuhla theihfiangsak ding a thupi ih manneimi thuhla pawl kan ngah ti ah kan ti thei. Asina'n tlangpar miphun pawl nemhngetnak lawng a tawk lo, tonkhawm thureltlangnak nei vivo in rampi dinhmun thaw'n a remawmi, mipi pawl ih pom le cosantheimi miphun cangsuak dingih tawlrel a ṭul. Acozah khal in tlangpar miphun (135) thu ah relkhawmnak tuah in zohsal le rem ding tumtahnak a nei. Cu ṭheh in hluttaw ah nemhnget ih zapi theihhngan ah hman a si thlang ding.

Mipum siar thusuhnak ih tlangpar miphun thu a telnak hi ram sungih tlangpar miphun pawl umnak le khawsak daan thu theihnak dingah a si. Sumtuahnak le zatlang nun bangawklonak pawl hi mah umnak hmun ih zir in (lo le) a umtu mipi pawl zir in tu le tu a cangmi a si ruangah a tlun ih thuhla pawl theih a ṭul. Hi vek mipum siar thusuhnak ah tlangpar miphun pawl ih thuhla theihfiangnak ihsin dinhmun, nuncan khawsak rualran zetih tawlrelsakawktheinak dingah lamhmuhtu thuhla pawl an si.

35. Ramkulh le ramṭhen pawl ih ummi tlangpar miphun pawl ih mipum cazin dik cu mipum siar cazin sungah a ngah thei rori ding ti ah kan ti thei pei maw?

Tu tiangah cun mipum cazin ṭhum ih lak (lo le) a hlei ih lak a si ti simfiang theih a si lo. Mipum siar cazin latu pawl hi ṭong thiam, kiangkap khurram neel cia, mah khua le ram mi lawng hril ih lakter a si. Cuhleiah lakdingmi thuhla pawl dik zetih an laktheinak dingah hnaṭuan felfainak lam kilkhawiawk daan khal a um. A sualpeng a umtheinak thu pahnih a um thei.

Pakhatnak ah thusuh lettu in amah sinak miphun hmin vek si lo in a dang hmin bun in thusuhnak a rak let pang thei. Cu tikah cazin latu cun an simmi vek cekci in a hminsin ding a si mai. Hi vek cu a um thei hman ah a tam tuk lo ding.

Pahnihnak ah cun mipum cazin lak tikah a um zat hnakih mal in lak pang a um thei. Hi vek khal a um thei ve ko na'n a tam lo ding. Ziangah ti le, ram pumpuluk hrangah cazin laknak ding hmunṭhen felfai tuah a si ih inn le innthawng um zat khal cazin laknak hmunṭhen pakhat ciar ah a tel thluh. Cun, mipum cazin lak hlanah innthawng pakhat hman hrelh lo dingin timtuahcianak ṭha te'n neih a si ih mipum siar hrelh ti vek cu a um thei tuk lo ding.

Ziang lam khal a si le mipum siar cazin lak tikah palhnak um reu lo (100%) ti cu a har zet ding. Cazin laktheilonak thu a um khal le malte lawng a si ding ih hmuhsuakmi thu zate siatsuah ding tiang cun a sual lem lo ding. Cazin lakngahlonak hmun le thu a um pang khal le mipum siar cazin lak hnaṭuan thu tlangpi zohfelnak thu sungah a lang leh ding.

Neta bik zohfelnak hnaṭuan cu kum 2016 ah tuah ding a si pei. Hi hnaṭuan cu mipum le innthawng cazin thu kaitu UN ih daan kulhsung, ruahnak pekmi pawl thaw'n zawnaw in Kawlram hrangah timtuahnak pawl kan tuah vivo ding.

Chin (Lai Zo)

Thuhla pawl cipciar ih theihbet na duh le

www.dop.gov.mm
http://myanmar.unfpa.org/census